

મહોપાધ્યાય શ્રીયશોવિજયજીની બે રચનાઓ

સં. મુનિ ધુરન્ધરવિજય

મહોપાધ્યાય શ્રીયશોવિજયજી મહારાજની, એક અપૂર્ણ અને એક પૂર્ણ, બે અપૂર્વ કૃતિઓ વિબુધ જનોના કરકમલોમાં મૂકતાં હર્ષ થાય છે. ઉપાધ્યાયજી 'ગણિ' હશે ત્યારની આ રચનાઓ હોવાનું, બન્નેના અન્ત ભાગે 'ગણિ જસવિજયકૃતા' તથા 'યશોવિજયગણિના' એવા ઉલ્લેખ જોતાં, લાગે છે. બન્નેના લિપિકર્તા પण्डित नयविजयगणि (कर्ताना गुरु) છે. નયવિજયજી ગણિએ સં. ૧૭૧૦ માં લખેલ 'દ્રવ્ય ગુણ પર્યાય રાસ'ની તેમજ સ્વરચિત 'ભક્તમરસ્તોત્ર-ટીકા'ની પ્રતિઓના અક્ષર આવા જ છે.

પશ્ચિમ રાજસ્થાનના કોઈ ગામમાંથી વેચાવા માટે મારી પાસે આવેલા એક ગ્રન્થસંગ્રહગત એક ગુટકા (પુસ્તક)માંથી જુદાં પડી જતાં ૪ પાનાં મારા હાથમાં આવેલાં, જેમાં આ બે કૃતિઓ લખાયેલી છે. પાનાં છૂટાં જ છે, તેથી લાગે છે કે પ્રથમ કૃતિનાં આગલાં ત્રણ પાનાં પણ વ્યાંક હોવાં જ જોઈએ.

પ્રથમ કૃતિ છે પ્રસિદ્ધ અજિતશાન્તિસ્તવની અનુકૃતિરૂપ, દ્વીપબન્દર (દીવ) મण्डन सुविधिनाथ जिन तथा पार्श्वनाथ जिननुं संस्कृत स्तवन. પ્રાપ્ત અંશમાં ગાથા ૩૧ થી ૩૯ છે; ૧ થી ૩૦ અનુપલબ્ધ છે. પછીના ત્રણ પત્રોમાં 'જય તિહુઅણ સ્તોત્ર'ની અનુકૃતિ જેવી, અપભ્રંશભાષાનિબદ્ધ 'શંખેશ્વર પાર્શ્વ સ્તુતિ' છે, જે ૨૯ ગાથાત્મક છે.

ત્રીજી ગાથામાં ત્રીજું ચરણ લખવાનું છૂટી જવા ઉપરાંત ક્વચિત્ લેખનક્ષતિ જોવા મળે છે. કૃતિઓ મજાની છે. બન્ને કૃતિઓના પ્રાન્તભાગે પોતાની પ્રથા અનુસાર કર્તાએ પોતાના ગુરુજનોનું સ્મરણ કર્યું છે. પ્રથમ કૃતિના અન્તિમ શ્લોકોમાં સ્પષ્ટ નિર્દેશ છે કે દ્વીપ બન્દરના સંઘની વિનંતિથી, કર્તાએ અજિતશાન્તિવત્ સુવિધિ-પાર્શ્વસ્તવની રચના કરી છે. જો આ સ્તવરચના પૂર્ણ પ્રાપ્ત થઈ હોત તો ઉપાધ્યાયજીની એક અત્યન્ત સુંદર ને પ્રાસાદિક રચના મળી હોત. શંખેશ્વર પાર્શ્વ સ્તુતિમાં પણ કર્તાની કમલકોમલ પ્રાસાદિકતા જણાઈ આવે છે જ. સંભવતઃ, ઉપાધ્યાયજીએ નવ્ય ન્યાયનું અધ્યયન કરવા માંડ્યું, તે પહેલાંની આ રચનાઓ હોય તો ના નહિ.

(१) श्रीसुविधि-पार्श्वजिनस्तवः (अपूर्णः) ॥

. ब्रह्मानुसन्धिता-

भिरामदामवलयवल्गनावलम्बवल्गुना सुरेन्द्रपद्मलोचनाकरेण ।

यस्य सुन्दराभिषेककारिणा गभस्तिबिम्बचुम्बिदेवशैलदेश-

पेशलप्रदेशसङ्गिगाङ्गनिर्झरानुकारिणा ।

विराजितं विराजितं भवाहिनाशने नमामि तं नितान्तशान्तसेवार्धि

भुजङ्गराजलाञ्छनं जिनम् ॥३१॥ नाराचकः ॥

इन्दुसुन्दरसितातपत्रपरिमण्डितौ

घनभवगहनजननभयभञ्जनपण्डितौ ।

हारशशाङ्कपाण्डुरयशोभरशालिनौ

कोविदवदनपद्महसितद्युतिमालिनौ ॥३२॥ ललितकम् ॥

कृपावतारौ सुरैर्जितारौ कृतोपचारौ गताऽतिचारौ ।

शुचिप्रकारौ गलद्विकारौ सुखप्रचारौ समग्रसारौ ॥३३॥ वानवासिका ॥

तौ महोदयविलासभाजना-नन्दितावभिनुतौ सभाजनाः ।

एतयोरुपरि येऽसभाजना- स्ते भवन्ति किल रासभा जनाः ॥३४॥

अपरान्तिका ॥

स्तुतमिति जिनपतिथमलं, विबुधव्रजसेव्यमानपदयमलम् ।

सिद्धधुनीजलविमलं सृजतु विनिद्रं हृदयकमलम् ॥३५॥ आर्या ॥

सुविहितकुलकोटीरं वन्दे श्रीविजयदेवगुरुवीरम् ।

श्रीविजयसिंहधीरं श्रीमत्कल्याणविजयगुरुहीरम् ॥३६॥ आर्या ॥

श्रीलाभविजयविबुधा-स्तेषां शिष्या विशेषविद्वांसः ।

तेषां शिष्यवतंसौ विबुधौ श्रीजीतविजय-नयविजयौ ॥३७॥ आर्या ॥

अलिनेव तच्चरणवर-पङ्कजपरिचरणकरणरसिकेण ।

श्रीसङ्खप्रार्थनयो-द्युक्तेन यशोविजयगणिना ॥३८॥ आर्या ॥

अभ्रंलिहजिनगृहयो-रनयोः श्रीद्वीपबन्दिरोदितयोः ।

स्तवनाद् यदकृत सुकृतं तेनाऽस्तु स्वस्ति सङ्घाय ॥३९॥ आर्या ॥

इति श्रीअजितशान्तिस्तवच्छन्दोरीतिपरीत-श्रीसुविधिपार्श्वजिनस्तवः ॥
पण्डितनयविजयेन लिखितः ॥

(२) श्रीशङ्खेश्वर पार्श्वजिन स्तुति ॥

ऐं नमः ॥

जय जोगिन्दमुणिदचन्द-देविदपवन्दिय !

जय संखेसर पासनाह ! तिहुअणअभिणंदिय ! ।

जणमणवंछियअत्थसत्थसुरतरु ! जणिउच्छव !

धन्नंतरिसमसमरसेण मह सुखकरो भव ॥१॥

अहवा किं मम पत्थिएण तुह थुणणसुरदुम

सेवणमेव समत्थमत्थवित्थारकए मम ।

छायापायवमासियाण पहियाण पहस्सम-

महणकए णहि पत्थणा बिअ णुइस्सइ विस्सम ॥२॥

जह मज्जंति न काणणम्मि करिणो पंचायण-

अप्फोडियलंगूलसद्भरिए सुहभायण ।

तह जिण ! तुह अभिहाणज्ञाणपणिहाणपरायण-

भविअजणाण हु माणसम्मि दुरियाइं विसंति ण ॥३॥

तमपडलाइं गलंति मज्झ सयलाइं वि सामिय !

तुह मुहचंदनिहालणेण परिणयसमयाभिय ! ।

अह जिण ! मह तुह आगमेसु जहसत्ति सुबंधुर

भत्तिविअत्तिनिबंधबंध ! दुरिउक्करमुद्धर ॥४॥

परिअट्टेवि पहू तुमं सि लोआलोआण वि

मह दुहमित्तविणासणं तु सुकरं तुह संभवि ।

तह वि इमं मम पत्थणाइ जुज्जइ अपुणब्भवि
 धम्मसमुस्सिअ-सामिदासभावो बलवं भुवि ॥५॥
 जय भयभंजण पासणाह ! तिहुअणमणरंजण !
 जण जणवँछियकप्परुक्ख ! विगलियकम्मंजण ! ।
 जय जिण ! दप्पयदप्पसप्पमाहप्पपभंजण !
 परमसमत्तनिहाण ! झाणकयकलिमलगंजण ! ॥६॥
 परिपेरंतफुरंतविज्जुभीसणभरि-अंबरि ।
 घणगज्जियकयतट्टणट्टहरिगयकयडंबरि ।
 मुसलपमाणयमुक्कमेहजलधारसुपीवरि
 तुज्झ खमा न हु पंकिलावि चंचलकमठासुरि ॥७॥
 जय णयसुरवरवरकिरीडमणिचुंबियणहयल !
 फणिफणमणिसंकंतकंतिकिम्मीरियणहयल ! ।
 अतुलसजलजलवाहसंगिअंजणगिरिमेहल-
 नववेरुलियकरप्परोह ! फलिणीदलसामल ! ॥८॥
 तुह आणाइ पिसाय भूअ अइकूर महग्गह-
 साइणि डाइणि डंबराइ णासइ गहविग्गह ।
 तिहुअणजणआराहिआण भुवणत्तयसुप्पह !
 तुह नामं चिय परममंतवरकज्जकरं मम (मह) ॥९॥
 जे अडवीसु अडंति जंति गहणे पहलुंण-
 संकप्पियणियतेणवित्तिपउरा चोरा जिण ! ।
 ते पोएव्व ण तुज्झ णाममंतकखरसमरण-
 कराणपरायणमाणसाण भयया भयभंजण ! ॥१०॥
 पणवपुरस्सरकज्जसज्जलज्जानीउत्तर-
 अरिहं चिय सिरिपासणाहणामक्खरसइपर ।
 असुरगरुलगंधव्वजक्खरक्खसवरकिंनर-
 नागाइसु अविलंधियाण अइरा होहिसि णर ! ॥११॥

जय जगजणमणवंछिअत्थपूरणु चिंतामणि !
 चिंतामणिणयणागहाण पउमावइ सामिणि ।
 जय संखेसर पासणाह ! सु(स?)रणागयकामिणि
 कामविलासक्खुभियचित्त ! जिण ! मुणिजणगामणि ! ॥१२॥
 अट्टारसघणदोसि(स?)सोसि-केवलकिरणुक्कर-
 पसभपबोहियसमणसंघलोअणकमलायर ! ।
 कुमइकुमइसच्छंदमंदसंकप्पसमुद्धुर-
 तिमिरतिरोहग ! पासणाह ! जय तिहुअणदिणयर ! ॥१३॥
 जय णयपत्थिवमत्थयत्थलंबंतसमुस्सिय-
 कप्पहुमअभिरामदामसंपूजियणियपय ! ।
 पयडीकयपरमत्थसत्थ ! पुरिसत्थपवत्तय !
 पुरिसुत्तम ! वरपुरिससीह ! सिवमग्गुवदेसय ! ॥१४॥
 तुह केवलकिरणोदयेण वड्डइ ज्ञाणणव
 अणवमणवमरसप्पसप्पिलहरी अपुणब्भव ! ।
 पत्थ (पेच्छ ?)तुमं उल्लसइ मुज्झ माणसमिणमो जिण !
 इय तिहुअणआणंदचंद ! मह तावनिवारण ! ॥१५॥
 जइ बीहेसि भवाउ वाउचलआउअथिर-पर-
 दविणसमुल्लणदुल्लवणाइदुत्थाउ जिणेसर ! ।
 ता संखेसरपासणाह ! समरणरण[रण]किय
 ज्ञाणकरणएगगलगगहिअओ हव ! पियवय ॥१६॥
 जय उन्नयकयणय-पमाणवयवयणसुगज्जिअ !
 अज्जियसुकयसमुदलद्धसमरसभरसज्जिअ ! ।
 मारिसजणमणसिहिपमोअतंडवपरिमंडण !
 इय जिण ! रोहियबोहिबीअ ! घणदुरिअविहंडण ! ॥१७॥
 जिण ! तिविहं तिविहेण तुज्झ सरणं पडिवज्जिय
 तज्जियमोहभडा हवंति दुरियं पि विसज्जिय !

जय जय मयणपहारधीर ! इय तिहुअणतारण !
तिहुअणवच्छल ! तिहुअणिक्रदुहदुरियनिवारण ! ॥१८॥
तुहमुवयारपरायणो सि उवयारपयं पुण
अपुणब्भव ! भवभमणदुक्खदुहिओहमिहं जिण ! ।
ता भुवणत्तयवंदणिज्ज ! णिअपहमवलंबिय
कुणसु सुहाइं जिणिदचंद ! विदलियसयलाहिअ ॥१९॥
अट्ठमहाभयदुट्ठकुट्ठजरपदरभगंदर-
अच्छिक्खुच्छिसुइमूलसूलपमुहाइं जिणेसर ! ।
तुह नामक्खरसमरणेण जिययं सयलाई वि ।
तिमिराइं विरविज्जुइं णासंति दुहाइं वि ॥२०॥
सुस्सुअसमयविहीइ भगभविजणभवअंतर !
परमरसायणसम ! पहाण ! तेलुक्खसुहंकर ! ।
वयसमयंजणअंजणेण विमलीकयलोअण !
जणगणसंधुअ ! भुवणविज्जु ! मारिसपडिबोहण ! ॥२१॥
सरणागयजणताण ! पाणसंतइसंरक्खर(ण) !
वरअट्ठत्तरसहसमाणजिणलक्खणलक्खण !
जय हयमोह हओहसोह दुहसरसंतक्खण !
तिहुअणजणआणंदकंद घण ! परमविअक्खण ! ॥२२॥
तुह गुणगुणपरायण त्थु रसणा जिणणायग !
हिययं पुण तुह ज्ञाणपुण्णमुत्तमपहसाहग !
गत्तं तुज्झ पमाण(पणाम?)भावरोमंचपसाहग- !
मि(इ)य पत्थिज्जइ देसु देव ! सासयसुहदायग ! ॥२३॥
नहि विहलं तुह पत्थणं ति वीसासवसेण उ
सुहमासिज्जइ भुवणविज्ज ! निउणेण ण केण उ ।
इय जाणिज्जइ तहवि भूरिभत्तिभरभासिय
हिययविजंभियमेयमेव बहु बहु भासियमिय ॥२४॥

तुह सरणागयवच्छलस्स मह उवरि पियामह !
 जुग्गजुग्गविचित्तं पि सुविलंबसहं कर(कह) ।
 अहमिह पुण जाणामि जुग्गसंगय जुग्गं चिय
 अप्पाणं तुह पायमूलसुसरणमुवलंबिय ॥२५॥
 किमु वयघोरपरक्कमेहिं कयकायकिलेसिहिं
 जोगब्भासनिवासपासजंतियणियलेसिहिं ।
 जइ भव्वा ! भवभूअभीइभीया सिवमिच्छह
 ता संखेसरपासणाहणामं चिय समरह ॥२६॥
 घणदुरियाइं जिणाइं मुज्झ सिग्घं णासंति हु
 अणिमाइयवरअट्टसिद्धिबुद्धी विलसंति हु ।
 सिरिसंखेसरपासणाहसेवासुपसाइण
 ता किं परसुरसेवणेण इय चिंतिसु भवियण ! ॥२७॥
 मुज्झ मणोरहपत्थअत्थकप्पहुम ! सामिय !
 मा अवहीरइ दासमिय(मेय) भासइ सिर नामिय ।
 सिरि संखेसरपासणाह ! भवदुहभरमोअण !
 सुण विन्नत्तिरहस्स तुट्टिसुपसायपलोअण ! ॥२८॥
 तवगणगुरुसिरिविजयदेवसूरीसर ! वरगुण-
 पट्टपहायरविजयसिंहसूरिंद पसाइण ।
 इअ थुणिओ सिरिजीतविजयबुहधम्मसहोअर-
 सिरिनयविजयमुणिंदसीसजसविजयसुहंकर ॥२९॥

इति श्रीशङ्खेश्वरपार्श्वजिनस्तुतिः । गणिजसविजयकृता । पं. नयविजय-
 गणिना लिखिता ॥

C/o. समृद्धि एपार्टमेन्ट,
 'चन्दन'नी पाछळ,
 हाई-वे, डीसा-३८५५३५

